

crkva u svijetu

godina XXII • broj 1 (93) • 1987

VAŽNI TRENDOVI I POZIV NAŠE CRKVE DANAS

Drago Šimundža

Crkva u hrvatskom narodu dio je opće katoličke zajednice. Stoga, u osnovnim crtama, dijeli s njom istu, sudbinu, slične probleme i uspjehe koje joj određuju narav poziva i specifičnosti našega vremena. Ta zajednička sudbina ili, točnije, opće odrednice suvremenog trenutka bitno su obilježene, ako ih tako smijemo pod istim nazivnikom odrediti, poznatim pozitivističkim tendencijama i obnoviteljskim duhom Drugog vatikanskog koncila. U osnovnim se crtama, paradoksalno, svode na dva suprotna određenja: na raslojavanje i sabiranje. Raslojavanje obilježava religiozno popuštanje i napuštanje, a sabiranje učvršćenje i omasovljenje. Raslojavanje je manje na djelu, ali je dovoljno uočljivo u stalnim pritiscima sekularizacije, indiferentizma i ateizacije, dok je sabiranje uočljivo proces jačanja i afirmacije religiozne svijesti u dijelu starije i, osobito, mlađe populacije, u kulturološkom i životnom retour à la religion.

Uz ove izrazito socio-religijske trendove u katoličkom su svijetu, gotovo u svim zemljama, još uvijek na djelu dvije polazne koncilске orijentacije: produbljivanje svijesti Crkve o samoj sebi i svom konkretnom pozivu, te s tim u vezi unutrašnja reorganizacija i planska akcija, dotično, s druge strane, na vanjskom planu, učvršćivanje religioznog, duhovnog i kulturnog identiteta u novim prilikama, u pluralističkim procesima akulturacije i afirmacije kršćanskih vrednota u suvremenoj postindustrijskoj civilizaciji. Naravno, u tokovima ovako obilježenih općih odrednica, svaka krajevna Crkva, Crkva na nacionalnoj razini, ima svoje vlastite dileme i probleme, procese razvoja, rasta ili stagnacije.

Gdje je u ovom naša Crkva? Koji su njezini važni trendovi, povijesne faze i sadašnje stanje?

Očito, i u našoj Crkvi, spontano i umjetno, traje još uvijek odavno započeti proces raslojavanja. Prijašnjem raslojavanju patrijarhalnih sredina i gradskih tradicija, danas se pridružilo raslojavanje širih razmjera, pri čemu su poseban problem iseljavanja, naši radnici na »privremenom radu« u inozemstvu, kriza obitelji, indiferentizam i javna klima koja se službeno ateistički vlada. Drugim riječima, procesi raslojavanja, sekularizacije i ateizacije još uvijek su prisutni.

S druge strane, i zbog spomenutih procesa, dio vjernika nije onako čvrst kao što je nekoć bio. I u nas se, na jedan ili drugi način, u svijesti pojedinaca, poglavito nekih dobnih i socijalnih skupina, mnoge vjerske istine i moralne zasade lome i sabiru na subjektivan način. Integralna je nauka nerijetko dovedena u pitanje. Stupanj vjere pri tome vrlo je elastičan, pa tako imamo vjernikā, i u širim razmjerima, od onih koji su to samo po imenu do onih koji su kršćani u praksi i svijesti.

Na sreću, uočljiv je i onaj drugi, integrativni proces: sabiranja, učvršćenja i posvješćenja. U novije je vrijeme izražajniji nego onaj prvi. Svijest pripadnosti Crkvi, vjeri, načinu shvaćanja i kulturi važne su odrednice srednje i mlađih generacija. Dapače, i stariji s odlaskom u mirovinu, s povlačenjem iz grada na selo, uvjerljivije očituju svoju vjersku pripadnost. Zanimljiva je, naprotiv, činjenica, s kojom bi se naša Crkva trebala ozbiljno pozabaviti: mnogi roditelji šalju djecu u crkvu, žele da budu kršćani, a oni sami ostaju po strani, skloni su vjeri, ali — nešto ih priječi.

Dok se, dakle, procesi raslojavanja i sabiranja u našoj Crkvi, kako smo ih u općim crtama označili, više-manje poklapaju s postojećim trendovima u svijetu, onaj drugi krug zbivanja: reorganizacija i planska akcija, dotično učvršćivanje duhovnog identiteta i afirmacija kršćanskih vrednota u našim su prilikama obilježeni našim posebnostima, i više nego bi trebalo. Na primjer, u nas se izrazito osjeća zajednička težnja za čuvanjem povijesnog identiteta, jedinstva i zajedništva unutar naše i, šire, opće Crkve. I na to smo s pravom ponosni. Međutim, u praksi ipak kasnimo. Načelno otvoreni koncilskom duhu, nismo tako složni u njegovu istinskom realiziranju. Ovih dvadeset godina neumorno tražimo »novo lice«, ali se podsvjesno borimo da ne napravimo smioniji korak, bojeći se stalno da taj ne bi bio onaj — krivi. Ima zato više razloga, ali imamo i nepotrebnih alibija. Teoretski znamo što treba, no praktično se — poslije stanovitog napora i napretka — zaustavljamo, vrtimo se u krugu i stojimo na mjestu. I to je, čini se, bitna karakteristika našega sadašnjeg trenutka: zastali smo i kao da se ne mičemo; važnije nam je ono što imamo nego ono što bismo trebali imati.

Moramo priznati, nije uvijek u pitanju samo dobra volja ili, bolje, samo naša volja; u pitanju su složeniji odnosi i druge strukture. Vrijeme i prostor, duhovna klima i društvena pozadina — danas se sve to zove politikom — važni su uvjeti i katalizatori ne samo vanjskih odnosa i

djelovanja, nego i samih nutarnjih čina, unutrašnjeg stanja i vanjskog držanja naše Crkve.

I vrijeme je to potvrdilo. U različitim razdobljima stvari su se paralelno mijenjale. Bilo je, znamo, ozbiljnih momenata, važnih kretanja i otvaranja, produbljivanja vlastite svijesti i opravdanih kritika stvarnosti. Poslužimo li se različitim parametrima, lako je u ovom prijedenom razdoblju od rata do danas uočiti neke faze i pomake. Uz »Crkvu šutnje« možemo spomenuti koncilsku otvorenost i plodove dijaloga, razdoblja razumijevanja, pokušaje razvoja i stagnacije. Naime, dok su ideološki pristupi i oporbe u prvoj poslijeratnoj fazi, sve tamo do Koncila, bezrazložno »ukrutili« našu Crkvu, zatvorili je u tradiciju i »istisnuli« iz svijeta, Koncil je, što će potvrditi i Protokol, takvo nametnuto stanje ozbiljno promijenio, i unutra i navani. Na žalost, unatoč pomacima, procesi su više tekli vanjskom formalnošću, načelno i deklarativno, nego prirodnom spontanošću i stvarnim razvojem.

Ipak, druga je faza učinila važan korak. U društvu koje se s vremenom razvijalo, Crkva se je s povjerenjem otvarala i tražila svoje mjesto pod suncem; povjerovala je u dijalog, u slobodu čovjeka, u idejni pluralizam u kulturi i društvu, u koegzistenciju i suradnju. To je također vrijeme kad naša katolička zajednica, poput opće Crkve, čini kvalitativno novi korak i u odnosu prema sebi, u svojoj unutrašnjoj organizaciji i pastoralnoj mobilnosti. Stvara se novo ozračje, učvršćuje se misao da je Crkva narod Božji. Nastaju nova vijeća, širi se krug suradnika, razvija se tisak, učvršćuje se povezanost, aktivno se živi jedinstvo vjere, na svim razinama, prate se znakovi vremena i primjenjuju nove metode rada. Koncilski mentalitet stvara nove uvjete: teologija zemaljskih vrednosti, sloboda savjesti, svijest zajedništva i suodgovornosti, uloga svjetovnjaka u Crkvi, osjećaj temporalne dimenzije u aktualizaciji i poruci... obilježavaju ovo razdoblje.

Kraj sedamdesetih godina koji označava stagnaciju koncilskih gibanja zatvara nekako i u nas započete razvojne tokove i širu realizaciju obnove. Optimizam šezdesetih godina već prije je splasnuo. Vrijeme je teklo brže od očekivanja tako da zamah druge faze nije nastavio svojom započetom linijom. U času kad smo spontano očekivali treću kompletniju fazu, i unutra i prema vani, nismo uspjeli nadići vrijeme i okolnosti. Ni Protokol za to nije ništa učinio. Dapače. Dobar kao početno usmjerenje, zaustavio se i ostao na svom početku.

Privremenost je u naše doba odraz našega mentaliteta i teško je očekivati novi napor da se iz nje izađe. Vremenski vezana uz povijesno-sociološke okolnosti u društvu u kojemu živi — jer i sama je dio društva — Crkva očito traži svoj put, ali ga kao novu kompletniju fazu još, čini se, ne vidi; zato živi svojim nutarnjim životom, tiho je prisutna i na svoj način aktivna. Ne usuđuje se međutim intenzivnije zaživjeti; kao da se i sama zaustavila pred vanjskim znacima vremena i načelnim odrednicama Koncila

Može li se što dogoditi? Hoće li uopće započeti »treća faza«? — osnovna su pitanja pred kojima je sve stalo. Jasnije rečeno: može li se, usprkos vremenu, ići naprijed, na kvalitetno nov način, i unutra i navani?

Mislim da su to izvorno pretkoncilska pitanja. Na njih je već teoretski odgovoreno. S više strana. Ne može se i ne bi trebalo stajati. Vrijeme ne čeka. Ali, naravno, bez kvalitetno novih napora neće biti ni novih pomicanja, uspona i uspjeha. U ovoj fazi koja je vremenski počela pred nama stoje obveze i zadaci na jednoj višoj razini svijesti i akcije, primjereni zahtjevima vremena i naravi kršćanskog poziva. Nisu u pitanju strukture, kao što su ponegdje bile šezdesetih godina, u pitanju je djelotvorna funkcionalnost struktura i mobilnost u svim dijelovima. Ni reorganizacija se za nas ne postavlja u prvi plan. Nije nam važna reorganizacija koliko organizacija i cjeloviti angažman: uočavanje povijesnih trendova i realizacija započetih inicijativa.

Treća faza bi trebala krenuti zajedničkim smjerom: afirmacijom čovjeka, upravo običnog čovjeka. Jedno od važnijih pitanja u analizi sadašnjeg stanja naše Crkve jest pitanje vjernika svjetovnjaka, njegova mjesta i poziva i u Crkvi i u društvu. On je još uvijek više deklarativno nego praktično svoj na svome. U tome bi nam mogla pomoći i buduća Rimaska sinoda koja će cjelovito, na razini opće Crkve, raspravljati o položaju i ulozi laika u različitim okolnostima i mogućnostima.

Ovo nam se to više nameće, što su koncilske vizije mjesta i položaja laika u našoj sredini — i u Crkvi i u društvu — još uvijek pred nama samo poticaj i zadatak. Kad bismo taj zadatak cjelovito prihvatili, na svim razinama crkvenog života, aktualnije u sve tri Kristove zadaće, i društveno u smislu ostvarenja zakonskih postavki u praksi, mogli bismo značajno obogatiti novu fazu. U skladu s tim ide i trajna obveza izgradnje osobnog stava, nutarnje svijesti svakog pojedinca o njegovoj ulozi i poslanju. Konkretno, jer: samo se iz konkretne obveze rađa sudgovornost. To je ono što bismo mogli uključiti u osobnu vjeru, tj. vjeru koja se živi iz vlastitog uvjerenja, u javnom i privatnom životu. Sve to treba sustavno, usudio bih se reći institucionalno, razvijati, organski, kroz život i praksu, a ne nekako usputno, karizmatički ili samo deklarativno.

Sadašnja se obveza naše Crkve ne može izdvojiti iz njezina općeg poziva, ali, ako smo se dobro razumjeli, glavni objektiv u ovom razdoblju trebao bi biti vjernik laik: njegovo mjesto pod suncem; to znači u Crkvi i u društvu. Jednostavno zato što se do sada nije dovoljno na nj mislilo. Prepušten je sam sebi, stoga bi o njemu trebalo više voditi računa u svim razgovorima i protokolima. Ističemo ovdje i društvenu stranu, jer nam je paralelizam odnosa dovoljno poznat. Uključivanje laika u aktivniji život Crkve zahtijeva novi napor društva da shvati kako je to ne samo njihovo pravo i obveza, nego kako je to — ako se s obje strane pravilno prihvati — jedini put prema općoj toleranciji i cjelovitoj afirmaciji čovjeka i društva. To je, uostalom, važan uvjet općih pomicanja.

Naravno, ne moraju se isticati kojekakve zapreke. Treba ih obostrano razbijati. U tom smislu i sadašnje stanje naše Crkve, zastoja i stagnacije ne moraju tražiti svoj alibi. Jer, makar su praktična prava čovjeka, pluralizam i sloboda savjesti, u smislu respektiranja a ne nipošto privilegiranja ili diskriminacije, važan faktor u radu i životu Crkve — u

njezinim unutaršnjim i vanjskim odnosima — imanentan je zadatak njezina poziva da u sebi pronalazi uvijek nove programe, osmišljenja i rješenja u cilju aktualizacije i afirmacije Kristove poruke. Stoga se ovo, ako nema drugog izlaza, nameće kao trajni imperativ. Vidovitost ima više mogućnosti nego što se obično misli.

Dakako, kad je riječ o važnim trendovima i programskim usmjerenjima, onda se prvenstveno računa na hijerarhijsku službu. Znak je to da imamo povjerenja u njezine odluke i auctoritet. Naši se biskupi, dakle, toga ne mogu odreći, ma što tko o tome mislio. No važno je da je cijela Zajednica s njima. Vodstvu je potrebna podrška Zajednice kao što je Zajednici potrebno vodstvo. Morali bismo se više respektirati i slagati, znati se odreći vlastitih gledišta radi zajedničkog dobra. Bez toga nema uspjeha ni u Crkvi ni u narodu. To je također važna spoznaja, kojom bismo se trebali okoristiti. Jedinstvo biskupa treba podupirati jedinstvo laika, redovništva i klera. Samo se tako uz obostranu suradnju — povjerenje u vodstvo i njegovu stvarnu ulogu, i u Crkvi i prema vani — može poći naprijed u novu fazu crkvenog plodnijeg danas za sutra.

LES TENDANCES PRINCIPALES ET L'ETAT ACTUEL DANS NOTRE EGLISE

Résumé

Dans l'Eglise dans le peuple croate, dont on y parle, on aperçoit les mêmes tendances, par exemple la sécularisation et le rassemblement des fidèles, que dans l'Eglise universelle. Pourtant, le renouveau conciliaire, la prise de conscience des obligations à faire, l'action de chercher de nouvelles manières pour approfondir et consolider son action et ses programmes etc. — cela ne marche pas suffisamment bien. L'auteur constate que notre Eglise avait assez de problèmes pendant toute cette époque, mais que le cours des événements allait en mieux; maintenant, pense-t-il, on vit dans une pause, dans un arrêt. Il propose une nouvelle phase, plus riche dans la vie d'Eglise. Or, comme le but principal à réaliser dans ce moment il met au premier plan l'unité et l'affermissement des laïques, celui de leurs droits dans l'Eglise et dans l'Etat.